

Xylota Bladlopers

AB

Middelgrote tot grote, slanke vliegen (9-15 mm) die in uiterlijk en gedrag bladwespen imiteren. Borststuk en kop meestal geheel bronsgroen tot zwart. Achterlijf met zwarte basiskleur, lang met evenwijdige zijden en met gele of grijze vlekken of een rode ring op segmenten 2 en 3 dan wel goudachtige beharing aan de top. Bij de mannetjes heeft heupring van achterpoot een uitsteeksel.

Taxonomie en determinatie

Hippa (1968b) voerde een revisie van het genus uit. Alle Nederlandse soorten worden hierin behandeld. In deze publicatie wordt een nieuwe indeling in genera voorgesteld, waarbij enkele soorten in *Chalcosyrphus* en *Brachypalpoides* worden geplaatst.

De Nederlandse soorten hebben duidelijke kenmerken en zijn met de gangbare tabellen eenvoudig te determineren.

Verspreiding

Holarctisch, afrotropisch, oriëntaals en Australisch genus met negentig soorten, waarvan de meeste voorkomen in de Holarctische en oriëntaals regio's. Er zijn dertig palearctisch soorten, waarvan circa veertien soorten in Europa voorkomen. In Nederland komen negen soorten voor.

Ecologie

De vliegen zijn meestal te vinden in bossen en bosranden op bladeren van struiken, kruiden of bramen. De meeste soorten bezoeken zelden bloemen. Het nerveus heen en weer lopen van de vliegen op bladeren in de zon, met korte snelle vluchten van blad naar blad, is een goed kenmerk in het veld. Veel soorten beginnen in Nederland pas laat in de morgen te vliegen, waarschijnlijk doordat de lucht in de half-schaduw, waar ze zich ophouden, langzamer opwarmt. Mannetjes hebben een territorium onderaan boomstammen; enkele soorten zijn zwevend aangetroffen. De larven, die een korte adembuis hebben, leven meestal in verterend organisch materiaal, variërend van zaagsel en rottende aardappels tot in boomstammen. Sommige soorten leven in uitvloeiend boomsap.

Xylota abiens Kleine grijze bladloper

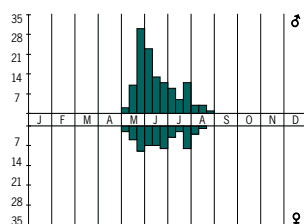
AB

Vrij kleine *Xylota* met kort achterlijf, rugplaatjes 2-3 elk met een paar gele rechthoekige vlekken. Achterdij iets verdikt. Gemakkelijk te verwarren met *Chalcosyrphus nemorum*. Lengte 8-10 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Palearctisch. Van West-Europa tot in Oost-Siberië. In Europa van Denemarken tot aan de Pyreneeën en van Ierland tot de Kaukasus.

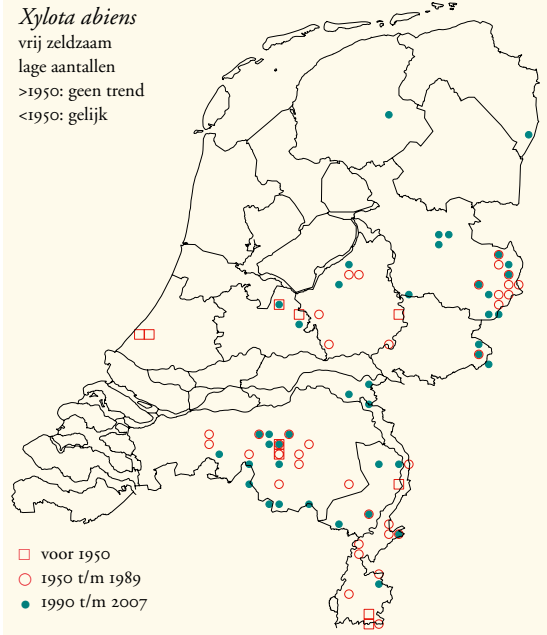
In Nederland vrij zeldzaam, vooral voorkomend in Twente, Achterhoek, Centraal-Brabant en Limburg, met enkele exemplaren elders in het binnenland. Een eeuw geleden ook in de duinen bij Den Haag (VAN DER LINDEN 1995).

Xylota abiens

Xylota abiens

vrij zeldzaam
lage aantallen
>1950: geen trend
<1950: gelijk

Waarschijnlijk twee generaties per jaar. Er is geen verschil in vliegtijd tussen de seksen.

Ecologie

Oude vochtige loofbossen, met uitzondering van bossen op veen. De soort is vooral talrijk in beekbegeleidend essen-iepenbos.

Zoals de andere *Xylota*-soorten vooral op bladeren te vinden, maar relatief ook veel op stammen. Een enkele keer op bloemen aangetroffen.

De larve is gevonden in sap onder de bast van een stervende grove den (ROTHERAY 2004) en in rottende wortels van een beukenstronk (SPEIGHT 2004).

Summary – Scarce. No apparent trends. Moist, old deciduous forests, especially in *Alnus-Ulmus* forest along streams.

Xylota florum Grote grijze bladloper

AB

Grote slanke *Xylota* met bijna ovale grijs-gele vlekken op rugplaatjes 2-3, welke bij vrouwtjes soms ontbreken. Achterlijfspunt bij mannetje zwart behaard; vrouwtje met kleine stofvlekken boven antennen. Lengte 10-13 mm.

Verspreiding en vliegtijd

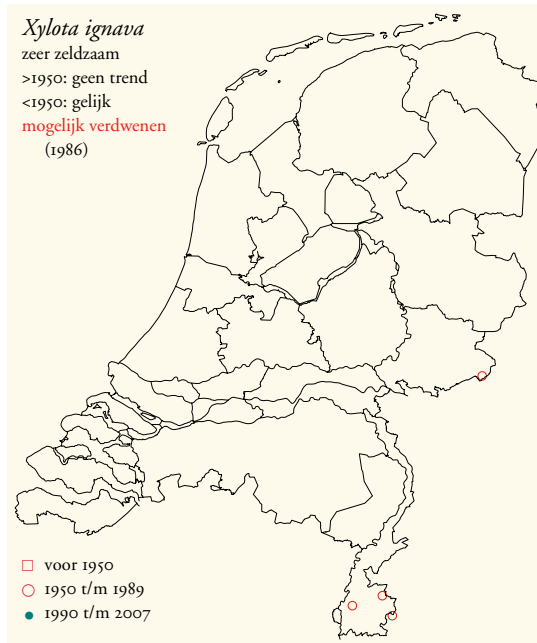
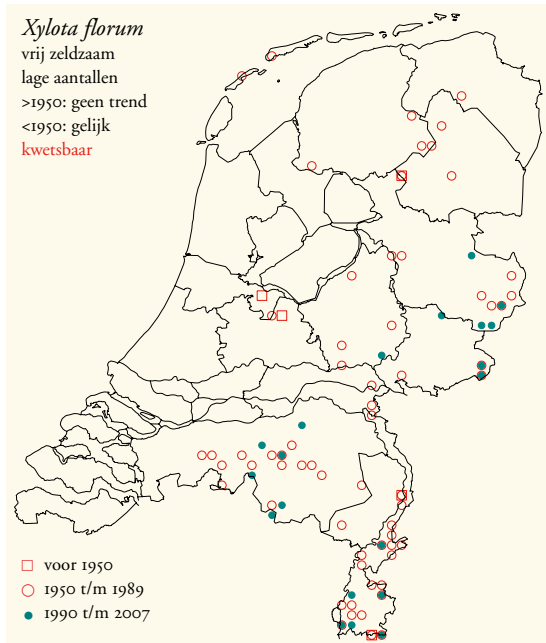
Palearctisch. Van West-Europa tot in Oost-Siberië. In Europa van Zuid-Engeland en Zuid-Scandinavië tot de Pyreneeën en de Kaukasus.

In Nederland vrij zeldzaam en voornamelijk beperkt tot Zuid-Limburg en delen van het binnenland, vooral langs de oostgrens; tevens bekend van Vlieland en Terschelling (enkele exemplaren).

Waarschijnlijk een generatie per jaar.

Ecologie

Soortenrijke en gevarieerde kruidenvegetatie in voedselrijke en soms vochtige loofbossen, vooral bij open water,

zoals beekjes. Nauwelijks in naaldbossen.

De vliegen lopen zenuwachtig over bladeren en vliegen van blad naar blad. Snelle vliegers, die weinig zweven. Bloembezoek is een enkele keer waargenomen.

Mannetjes worden aangetrokken door donkere oppervlakten, met name wanneer deze contrasteren met een lichte omgeving. Zulke plekken bewaken zij als een territorium, waarvan zij andere insecten binnen een straal van circa een meter weggagen (LÖHR 1990).

Dušek & Láška (1960) hebben de larve beschreven uit een natte boomholte in populier, maar dit zou ook *X. jakutorum* of *X. meigeniana* kunnen betreffen.

Summary – Scarce. No apparent trends. Vulnerable. Moist, eutrophic deciduous forests with well-developed herbaceous vegetation, mainly near open water. Hardly in coniferous forest.

Xylota ignava Grote rode bladloper

AB

Grote *Xylota*. Lijkt op *X. segnis*: zwart met rode rugplaatjes 2-3, maar achterdij aan onderkant met vele kleine doorns en achterscheen duidelijk gebogen, goudgeel bestoven gezicht en borststukrug met blauwachtige glans. Lengte 11-15 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Palearctisch. Van West-Europa tot in Japan. In Europa van België tot in Europees-Rusland en van Zuid-Scandinavië tot in Spanje en Griekenland.

In Nederland drie oudere waarnemingen uit Zuid-Limburg en een vrij recente uit Winterswijk (in 1986). Waarschijnlijk zijn dit zwervers uit het buitenland en is er geen populatie binnen Nederland aanwezig.

Een generatie. In België en Duitsland zijn er ook waarnemingen uit juli.

Ecologie

Er zijn geen biotoopgegevens van de Nederlandse vondsten. In West-Europa is het een soort van sparrenbossen in (laag-)gebergten.

Evenals andere *Xylota*-soorten vooral op bladeren en boomstammen te vinden. Bloembezoek vindt zelden plaats, maar is bekend van zevenblad en kruipende boterbloem (BARKE-MEYER 1994).

De onvolwassen stadia zijn onbekend.

Summary – Very rare. Possibly disappeared: four records, last one in 1986. No habitat information available.

Xylota jakutorum Bloembladloper

AB

Middelgrote *Xylota* (hoofdstuk 3, fig. 6). Lijkt sterk op *X. florum*, maar gele vlekken op rugplaatjes 2-3 minder langwerpig en lange haren op achterdij alleen op laatste kwart. Lengte 10-12 mm.

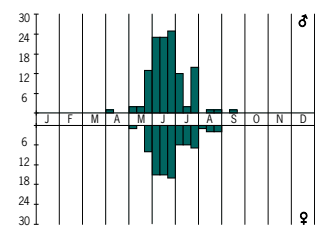
In recente literatuur is deze soort steeds verwisseld met de Noord- en Centraal-Europese *X. caeruleiventris* (meestal als ‘*coeruleiventris*’ geschreven) (BARTSCH ET AL. 2002, DOČKAL 2004, DOLEŽAL & ROMIG 2004, MUTIN & GILBERT 1999). Die soort komt in Duitsland voor en is niet in Nederland te verwachten.

Verspreiding en vliegtijd

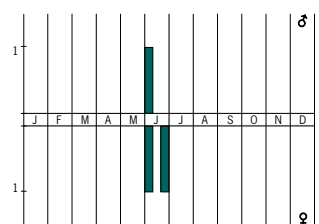
Palearctisch. Van West-Europa tot in Oost-Siberië. In Europa in laag- en middelgebergtes van Scandinavië tot de Pyreneeën en van Ierland tot in Rusland.

In Nederland zeldzaam, met enkele waarnemingen uit Zuid-Limburg, het Meinweggebied, Noord-Brabant en Twente. Alle waarnemingen betreffen individuele exemplaren. Er zijn geen reeksen van waarnemingen op dezelfde vindplaatsen gedurende verschillende jaren. Mogelijk betreft het alle zwervers.

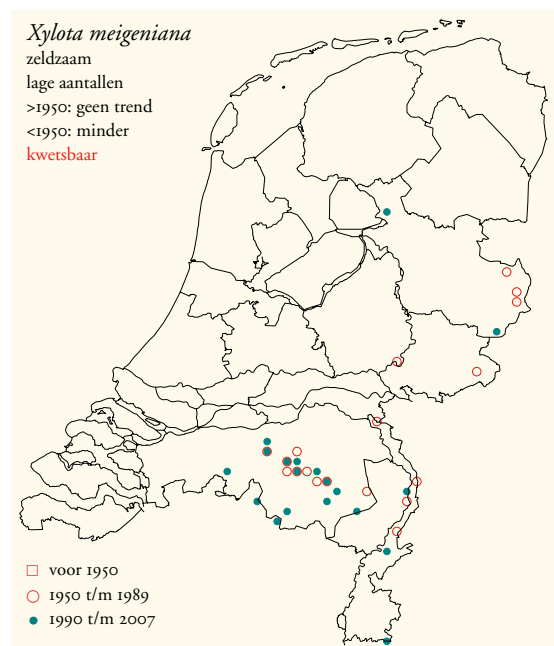
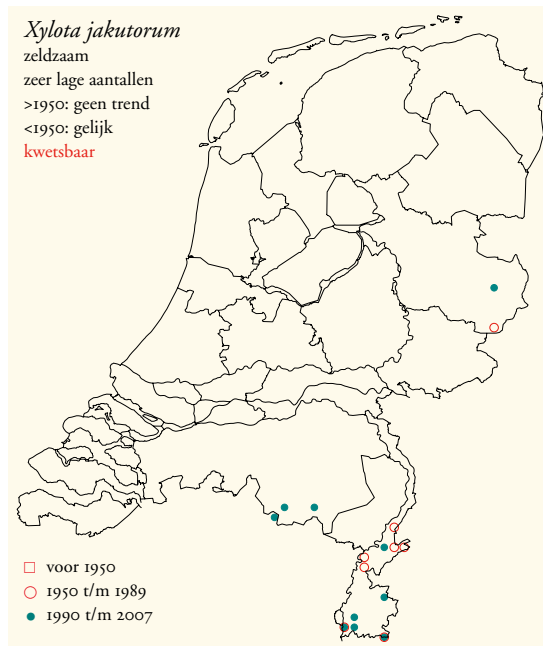
Aantal generaties onduidelijk. In de ons omringende landen vliegt de soort vooral in juni-juli.

Xylota florum

Xylota ignava

Ecologie

Vochtige naald- en gemengde bossen. In Denemarken en Groot-Brittannië vooral in naaldboomplantages met oude bomen. De soort is vooral enkele jaren na de kap talrijk, als snuitkevers gaten hebben gemaakt in de boomstronken (BALL & MORRIS 2000, TORP 1994).

Vooraf op bladeren en boomstammen aan te treffen, maar bezoekt regelmatig boterbloemen. Soms ook op bloemen van struiken, schermbloemen en andere kruiden.

De larve is gevonden in sparren in sapstromen in boorgaten van de snuitkever *Hylobius abietis* (ROTHERAY 1993, ROTHERAY & STUKE 1998).

Summary – Very rare. No apparent trends. Vulnerable. Moist coniferous and mixed forests. All records are of single individuals, so possibly there is no indigenous population.

Xylota meigeniana Berookte bladloper

AB

Middelgrote *Xylota* met twee paar gele vlekken op achterlijf. Lijkt sterk op *X. florum*, maar iets kleiner en met iets verdonkerde vleugeltop. Lengte 8-12 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Palearctisch. Van West-Europa tot in Oost-Siberië. In Europa van Zuid-Zweden tot Noord-Frankrijk en Roemenië en van Oost-België tot in Roemenië en Oekraïne.

In Nederland zeldzaam, vooral gevonden in Centraal-Brabant en op de oostoever van de Maas; verder enkele waarnemingen langs onze oostgrens. Recent aangetroffen in de Wieden.

Aantal generaties onduidelijk.

Ecologie

Vochtige loofbossen op klei- en zandgrond. Er is ook een exemplaar gevonden op een alleenstaande eik in het Haaksbergerveen (ov). In België vooral in beboste beekdalen, in

Duitsland bij een veen met kwel en een nat voedselarm berkenbos (BARKEMEYER 1994).

De soort zit vaak op braambladeren in bosranden en op dode eikenstammen.

Vangsten van imago's in vallen maken aannemelijk dat *X. meigeniana* zich kan ontwikkelen bij met kwel gevoede vennen met een begroeiing van wilgen. De larven zijn gekweekt uit rottend hout onder de bast van ratelpopulier (SPEIGHT 2004).

Summary – Rare. Less common before 1950, no trend since. Vulnerable. Moist forests on clay or sandy soil. One record from a solitary oak tree in a bog.

Xylota segnis Gewone rode bladloper

AB

Middelgrote *Xylota* (hoofdstuk 1, fig. 11, hoofdstuk 3, fig. 11). Borststukrug bronskleurig, rugplaatjes 2-3 oranje-rood, meestal op het midden verdonkerd met zwart lijntje, gezicht zwart. Onderzijde achterdij met twee rijen grote doorns. Lengte 10-13 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Holarctisch. Van West-Europa en Noord-Afrika tot in Japan en in Noord-Amerika. Heel Europa, behalve in het uiterste noorden.

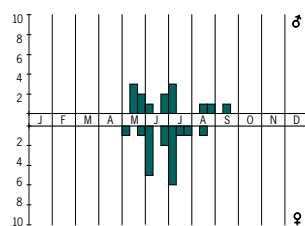
In Nederland overal zeer algemeen, wegens binding met hout vooral in de duinen en in de oostelijke helft.

Twee generaties, in sommige jaren mogelijk drie.

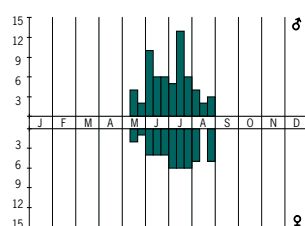
Ecologie

Droge en natte bossen, vooral langs de randen en op open plekken, daarnaast veel in door de mens beïnvloede milieus zoals parken, tuinen en houtwallen.

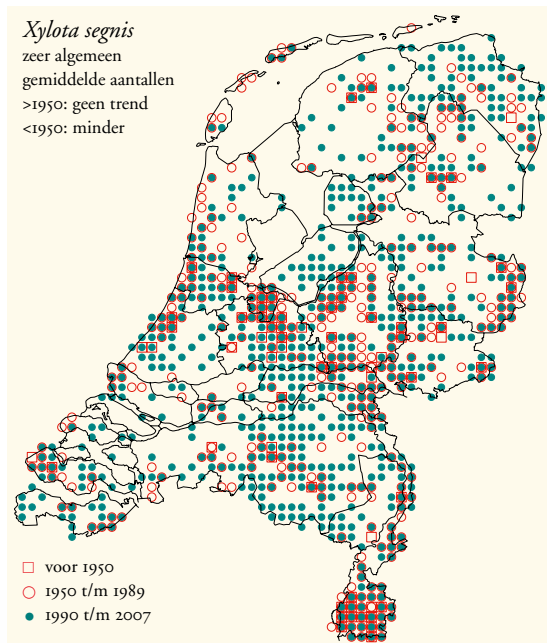
Zonnige plekken op bladeren en dood hout, soms op de grond. Snelle vlieger die meestal zenuwachtig over bladeren heen en weer loopt. Zweekt en baltst weinig. Bloembezoek

Xylota jakutorum

Xylota meigeniana

wordt een enkele keer waargenomen op schermbloemen of bloeiende bomen (ALLEN 1983, MCLEAN 1981). Stuifmeelkorrels worden van bladeren gegeten (DE BUCK 1985).

De larve leeft in dood hout, achter schors, in rottende plantendelen, in nat zaagsel of in sapstromen (HARTLEY 1961, ROTHE-
RAY 1993).

Summary – Very common. Various types of forest and shrub vegetation, also common in parks and gardens.

Xylota sylvarum Grote gouden bladloper

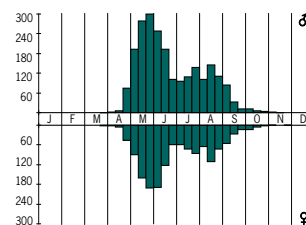
AB

Grootste Nederlandse *Xylota*. Punt van zwarte achterlijf opvallend goudgeel behaard. Tophelft van gele schenen verdonkerd. Mannetjes veel groter dan vrouwtjes. Lengte 11-16 mm.

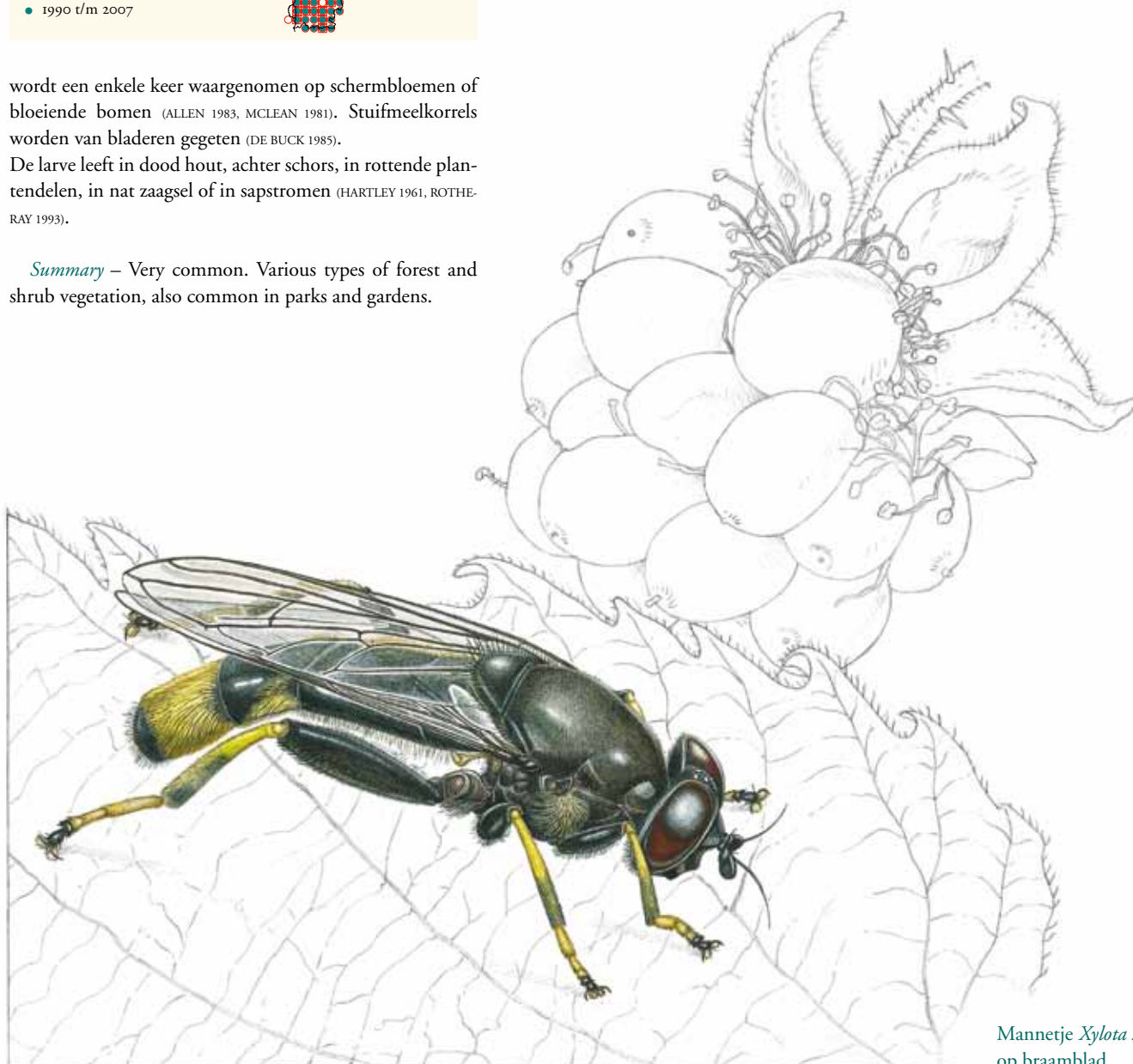
Verspreiding en vliegtijd

Palearctisch. Van West-Europa tot in Oost-Siberië. In Europa van Ierland en Scandinavië tot Spanje en Griekenland. In Nederland algemeen in Zuid-Limburg, het binnenland en de duinen, in het kustgebied vrij zeldzaam. Op Terschelling alleen in 2002 gevonden.

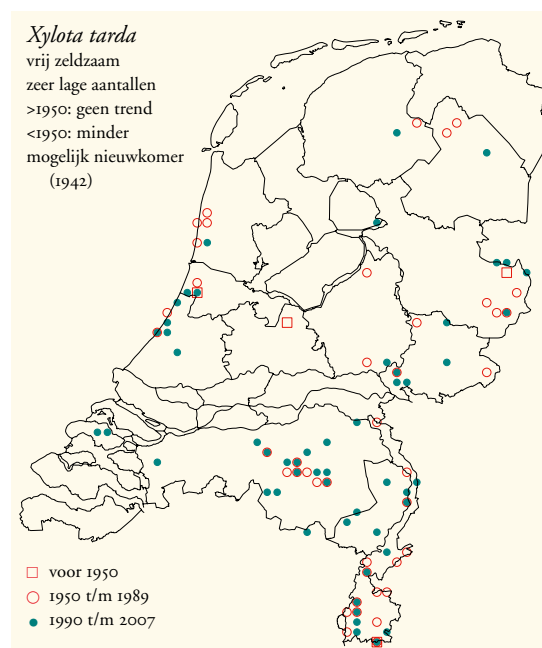
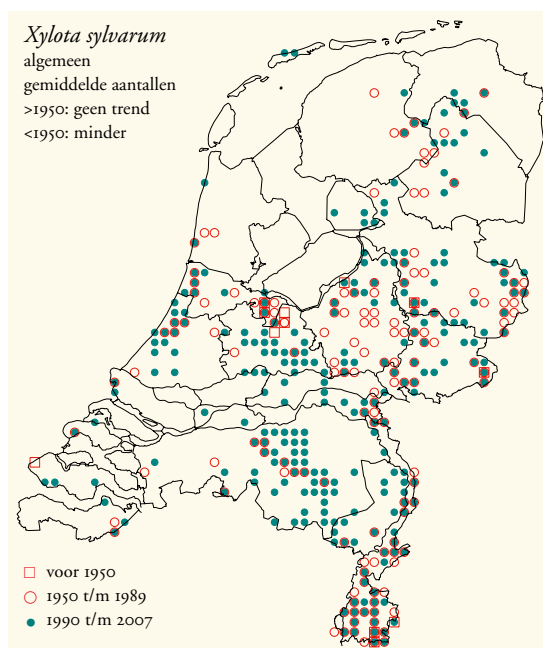
Waarschijnlijk een generatie. Het is niet duidelijk of de zomerdieren een tweede generatie vertegenwoordigen of later uitgekomen nakomelingen van het voorgaande jaar zijn.

Xylota segnis

Mannetje *Xylota sylvarum*
op braamblad.

Ecologie

Zomen en open plekken in grote vochtige loof- en gemengde bossen. Ontbreekt in kleine bosjes binnen uitgestrekte landbouwgebieden, maar kan talrijk zijn in stadsparken. Snelle vlieger die dwars door struweel van blad naar blad vliegt en zenuwachtig over grote bladeren van bijvoorbeeld ridderzuring loopt. Op zulke plekken zijn de vliegen urenlang binnen enkele vierkante meters te vinden. Bloembezoek wordt een enkele keer waargenomen, onder andere op schermbloemen. De soort eet stuifmeelkorrels die op bladeren zijn gevallen (DE BUCK 1985). Mannetjes verdedigen boomstronken tegen soortgenoten. De mannetjes kunnen zweven, maar doen dat weinig; baltsgedrag wordt nauwelijks gezien. De larve leeft in dood hout of ander rottend organisch materiaal en is gevonden in stammen van beuk, maar ook ondergronds in wortels en in nat zaagsel. De winter wordt als larve doorgebracht (HARTLEY 1961, ROTHERAY 1990A).

Summary – Common. Less common before 1950, no trend since. Open areas in or along deciduous and mixed forests. Can be numerous in city parks. Not found in small forests within large agricultural areas.

Xylota tarda Kleine rode bladloper

AB

Kleinere en slankere versie van *X. segnis*, maar onderkant van achterdij met vele kleine doorntjes. Achterlijf halverwege iets ingesnoerd, rode ring op rugplaatjes 2-3 veelal gesplitst door zwarte achterrand van rugplaatje 2. Lengte 9-10 mm.

Verspreiding en vliegtijd

Palaarctisch. Van West-Europa tot in Oost-Siberië. Heel Europa.

In Nederland vrij zeldzaam in de duinen en het binnenland, maar vooral in Noord-Brabant, Noord-Drenthe en langs de oostgrens.

Vermoedelijk een generatie, maar het is niet duidelijk in hoeverre de zomerdiereen een tweede generatie vertegenwoordigen of dat dit misschien later uitgekomen nakomelingen van het voorgaande jaar zijn.

Ecologie

Vooraf in bosranden en op open plekken in vochtige loofbossen, maar ook in duinbossen. Lijkt in gedrag op *X. segnis*, maar zit nauwelijks stil en vliegt veel rond. Ook onderaan boomstammen te vinden.

De larve is aangetroffen in uitvloeiend sap op de stam van een ratelpopulier en bij eiken. De winter wordt als volgroeide larve doorgebracht (ROTHERAY 1991, WHITELEY 1996).

Summary – Scarce. First record in 1942, possibly increased since. Mainly open areas in or along moist deciduous forests, including coastal dune forest.

Xylota xanthocnema Gevlekte gouden bladloper

AB

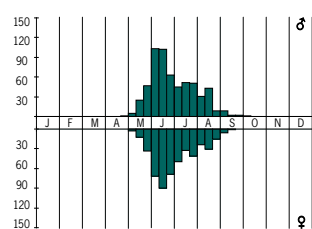
Vrij kleine slanke *Xylota*. Lijkt sterk op *X. sylvarum*, maar kleiner en met geheel gele schenen en geelachtige zijvlekken op rugplaatjes 2-3. Lengte 9-13 mm.

Verspreiding en vliegtijd

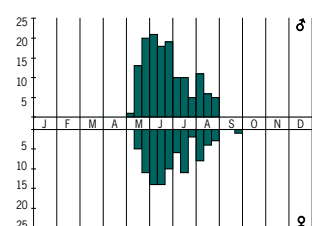
Europees. Van Zuid-Zweden tot Midden-Frankrijk en Noord-Italië en van Midden-Engeland tot in de Kaukasus. Het talrijkst in het zuiden van het verspreidingsgebied.

In Nederland vrij zeldzaam in Zuid-Limburg en langs de oostgrens. Bijna alle exemplaren zijn oostelijk van de lijn Denekamp-Oirschot gevonden.

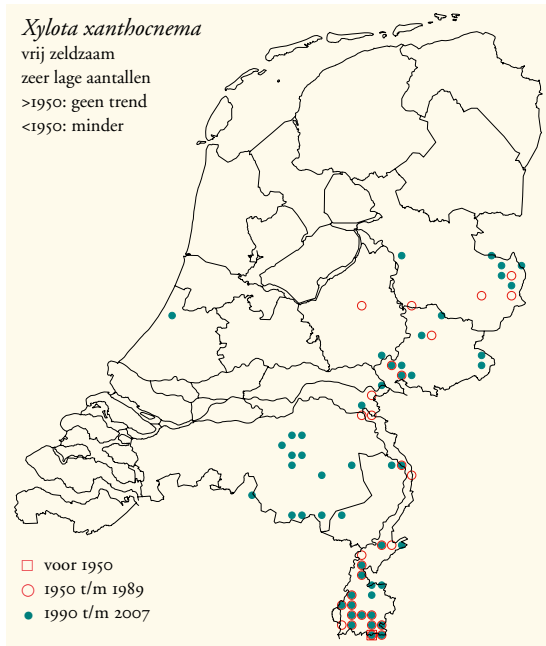
Waarschijnlijk een generatie. Het is niet duidelijk of de zomerdiereen een tweede generatie vertegenwoordigen of later uitgekomen nakomelingen van het voorgaande jaar zijn.

Xylota sylvarum

Xylota tarda

Ecologie

Oude, vochtige voedselrijke loofbossen met een goed ontwikkelde kruid- en struiklaag.

Evenals andere *Xylota*-soorten vooral op bladeren en boomstammen aan te treffen. Er zijn enkele waarnemingen van

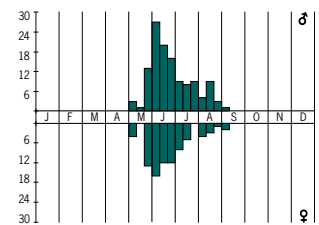

Xylota xanthocnema mannetje dat duidelijk van de nectar aan het snoepen is.

bloembezoek: op een schermbloem (pers. obs. W. Renema) en op de bloem van waterzuring in een rietveld aan de rand van een moerasbosje (STUBBS 1994). Prefereert meer beschaduwde plekken dan *X. sylvarum*, waar de soort vaak samen mee voorkomt.

De larve is gemeld van gaten in taxus en eik met uitvloeiend boomsap (HARTLEY 1961). Het lijkt waarschijnlijk dat sommige larven twee jaar nodig hebben voor de ontwikkeling (HARTLEY 1961).

Summary – Scarce. Less common before 1950, no trend since. Old, moist, eutrophic deciduous forest with well-developed understory.

Xylota xanthocnema

